

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

**Факультет/інститут
Навчально науковий інститут мистецтв**

**Кафедра методики музичного
виховання та диригування**

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МУЗИЧНА КУЛЬТУРОЛОГІЯ**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ОСВІТНЯ ПРОГРАМА

«Теорія і методика мистецької освіти та арт-реабілітаційні практики»
Спеціальність 014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)

Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка
02 Культура і мистецтво

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 7 від «26» квітня 2024 р.

м. Івано-Франківськ – 2024 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Історія української культури
Викладач	Волощук Юрій Іванович кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри виконавського мистецтва
Контактний телефон викладача	0677455960
Е-mail викладача	zam_art@ukr.net
Формат дисципліни	Вибіркові дисципліни
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua
Обсяг дисципліни	90 год.
Кількість кредитів ECTS	3
2. Анотація до курсу	
<p>«Історія української культури» – навчальний курс, що подає відомості з історії минулого і сучасності української культури.</p> <p>«Історія української культури» знайомить із артефактами та духовними здобутками багатьох історичних періодів. Чільне місце відводиться у вивченні курсу видатним особистостям у формуванні, збагаченні й розвитку української культури, суспільства, держави, нації.</p> <p>Вивчаються культурологічні поняття, зокрема форми, види, напрями, стилі культури. Оскільки існує численна кількість визначень культури, особливість цього навчального курсу – відображення поєднання культури і духовності; культури і освіти, культури і виховання; культури і релігії; культури і мистецтва (у багатоманітні проявів і жанрів); культури особистості людини; культури повсякденного життя чи професійної діяльності тощо. Передбачається обговорення проблем і перспектив розвитку української культури на сучасному етапі та в майбутньому української держави.</p> <p>Предметом навчальної дисципліни «Історія української культури» є артефакти української культури: вербальні, візуальні, музичні джерела, на прикладі яких можна простежити ієрархію віртуальних цінностей, етичні та естетичні пріоритети, характерні для мешканців України в різні історичні періоди, а також напрями політичної думки, стан релігійної свідомості, рівень розвитку науки, літератури, мистецтва тощо.</p> <p>Об'єктом курсу «Історія української культури» є процес становлення та історичної трансформації комплексу притаманних українському соціуму матеріальних, духовних, інтелектуальних та емоційних рис, які, коли їх розглянути з історичної перспективи, складаються у єдиний культурний феномен, що включає в себе не лише різні види мистецтва, а й спосіб життя, правила співіснування, систему цінностей, традицій, вірувань тощо. Оскільки українська культура розвивалася не ізольовано, а була органічно пов'язана з культурами сусідніх країн, то і її історію варто розглядати у загальноєвропейському, в т.ч. візантійському та слов'янському, цивілізаційному контексті.</p> <p>Навчальний курс передбачає використання й рекомендує для активізації зацікавлення студентів основну (підручники, словники, посібники) й додаткову (наукові першоджерела, наукову періодику) літературу .</p> <p>“Історія української культури” викладається у даному випадку для студентів денної форми навчання вищого навчального закладу IV рівня акредитації – ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника», - які здобувають ступінь бакалавра (за спеціальністю 024 Хореографія).</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета: викликати у студентів зацікавлення українською культурою та надати їм початкові навички осмислення культурно-історичних процесів.</p> <p>Завдання (цілі) курсу:</p>	

- пояснити студентам основні поняття культурології, зокрема такі, як «культура», «історія культури», «культурно-історична епоха», «стиль», «національна культура»;
- показати органічний зв'язок розвитку української культури з культурами європейського Заходу;
- ознайомити студентів з основними етапами розвитку української культури та її найбільш яскравими явищами;
- презентувати й виокремити роль видатних, непересічних особистостей в розвитку української культури;
- впродовж семінарських занять навчити студентів: порівнювати різні культурні явища/феномени, осмислювати та оцінювати інформацію про них, вибудовувати власні висновки; реагувати на питання/відповіді, провадити дискусії; толерувати розбіжні точки зору та вступати з ним у дискусію.

Програма навчальної дисципліни складається із 2-х **змістових модулів**:

1. Давня, середньовічна та ранньомодерна історія української культури.
2. Нова та новітня історія української культури (XIX – початок XX століття).

Робоча програма передбачає аудиторні заняття (лекційні, семінарські) й самостійну роботу студентів. Програма охоплює список рекомендованої (основної і додаткової) літератури, теми лекційних і семінарських занять, програмові вимоги до курсу (які допомагають зорієнтуватися студентам у підготовці до екзамену).

Міждисциплінарні зв'язки: «Культурологія», «Філософія», «Етика, естетика», «Релігієзнавство», «Історія мистецтва» та ін.

-

4. Компетентності

Загальні компетентності:

- Володіння культурною мислення, аналізом, синтезом, узагальненням та систематизацією фактів і теоретичних положень;
- Здатність вчитись та оволодівати сучасними знаннями;
- Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети;
- Здатність діяти соціально, відповідально та громадянсько свідомо.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- Здатність розуміння та оцінювання актуальних мистецько-культурних процесів;
- Здатність дотримуватись толерантності у міжособистісних стосунках, володіти етикою добродійних взаємовідносин в сфері виробничої діяльності.

5. Результати навчання

У процесі опанування курсу «Історія української культури» студенти засвоюють передбачені програмою знання і на цій основі набувають необхідних вмінь і навичок достатньо глибоко аналізувати різноманітні події, процеси і явища зі сфери культурного життя та робити відповідні власні судження і висновки. Зокрема, студенти повинні **вміти**:

- аналізувати тенденції розвитку української культури в різні історичні епохи;
- вільно орієнтуватися в процесах розвитку української культури;
- кваліфіковано використовувати цінності української культури у професійній діяльності;
- вільно володіти понятійним та термінологічним апаратом навчальної дисципліни;
- з'ясувати причинно-наслідкові зв'язки і закономірності культурного розвитку українського суспільства в різні історичні періоди;
- визначати місце і роль видатних діячів культурного життя України на певному історичному етапі;
- узагальнювати досягнення українського народу у сфері культури в історичній ретроспективі, виокремлюючи внесок до скарбниці світового мистецтва – пояснювати значення історії української культури в процесі гармонійного розвитку особистості та суспільства в Україні;
- використовувати знання з історії української культури для формування таких якостей людини, як різнобічна освіченість, висока національна свідомість, моральність, толерантність у пошуку порозуміння з представниками різноманітних культур.

6. Організація навчання курсу.

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	20
семінарські заняття	10
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / Вибірковий
III-ий семестр	014.13 Середня освіта (Музичне мистецтво)	II курс	Нормативний

Тематика курсу Змістовий модуль 1.

Тема, план	Форма заняття	Літерат ура	Завданн я, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Вступ до історії української культури.	Лекція Самостійна робота	1, 7, 12, 13	2 5	5	1 тиждень
Тема 2. Культура Київської Русі	Лекція Практичне Самостійна робота	22, 38, 45	2 2 5	5	2-3 тиждень
Тема 3. Українська культура XIV – початок XVII ст.	Лекція Самостійна робота	4, 11, 24	2 5	5	4 тиждень
Тема 4. Українська культура доби Бароко (середина XVII – XVIII ст.)	Лекція Практичне Самостійна робота	19, 20, 27, 35, 40	2 2 5	10	5-6 тиждень

Тема 5. Українська народна культура, доба Просвітництва та Романтизму (кінець XVIII – перша половина XIX ст.).	Лекція Самостійна робота	43	2 5	10	7 тиждень
Тема 6. Українська культура другої половини XIX – поч. XX ст.	Лекція Практичне Самостійна робота	3, 6, 8, 23, 39, 41	4 2 10	10	8-9 тиждень
Тема 7. Українська культура першої половини XX ст.	Лекція Самостійна робота	29, 32	2 10	10	10 тиждень
Тема 8. Українська культура другої половини XX століття.	Лекція Практичне Самостійна робота	30, 37, 42, 46	2 2 5	10	11-12 тиждень
Тема 9. Українська культура кінця XX ст. – початку XXI століття. Величні постаті сучасної України.	Лекція Практичне Самостійна робота	2, 17, 21, 26, 31, 44	2 2 10	10	13-14 тиждень
Залік			25		15 тиждень

7. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	<p>Структура розподілу балів у ході аудиторно-самостійної роботи студентів (лютий-травень 2020 р.):</p> <p>Поточний контроль знань: усі лекції передбачають системний та послідовний виклад навчального матеріалу. Активна участь студента на лекції важлива, оскільки він вчиться усвідомлювати основні положення науки, котру вивчає, а також підготовка і участь на семінарських заняттях. Усні відповіді на семінарських заняттях з використанням візуалізованих презентацій власних відповідей та тематичне опитування</p> <p>Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. Студент отримує від 1 до 5 балів. 5 (4) бали, якщо продемонструє розуміння матеріалу, вільно та вірно використав понятійно-категоріальний апарат у межах поставлених питань, аргументовано викладає матеріал та доводить свої думки, використовує у підготовці як основну, так і додаткову літературу (монографії, періодичні видання, першоджерела, тощо). Вміє творчо підходити до вирішення питання. 3 бали студент отримує, якщо він: загалом орієнтується у межах поставлених питань, та його відповіді не зовсім повні та конкретні; відчуває труднощі у використанні і поясненні змісту наукових питань та категорій у межах поставлених питань; залучає основну і додаткову літературу. 2 бали студент отримує, коли демонструє недостатнє володіння</p>
-----------------------------------	--

	<p>основним матеріалом, плутається при визначенні політичних процесів, йому не вдається їх аналізувати послідовно, глибоко, навіть з допомогою необхідної літератури. 1 бал студент отримує, коли: погано орієнтується в матеріалі, допускає неточності, поверхневі знання при відповіді на поставлені питання; плутається у термінах та поняттях; відсутні власні судження, висновки</p> <p>Загальна кількість балів в межах залікового курсу: 100. Бали, які можна одержати впродовж курсу - 75 Максимальний бал за залік – 25.</p> <p>0 – 49 балів – «не зараховано»; 50 – 100 балів – «зараховано».</p>
<p>Умови допуску до підсумкового контролю</p>	<p>Підсумковий контроль виставляється за результатами семінарських занять. Наявність щонайменше чотирьох оцінок (двох – за усні відповіді та двох – за письмові роботи) не нижче, ніж «задовільно», є достатньою підставою для зарахування курсу.</p>
<p style="text-align: center;">8. Політика курсу</p> <p>Політика курсу «Історія української культури» передбачає активне відвідування аудиторних занять, самостійну роботу студента, виконання запланованих завдань; робота з основною й додатковою літературою.</p> <p>Студенти, що з певних причин пропустили одне чи більше занять, зобов'язуються відпрацювати тему, добре орієнтуватись у програмових вимогах до теми, пройти поточну форму контролю.</p> <p>До екзамену допускаються студенти, які склали завдання на практичних заняттях, відвідували аудиторні заняття, усно відповідали з питань теми, виконали СРС досягли 30 – 50 балів.</p> <p>Види роботи з «Історія української культури», бали.</p> <p>1) аудиторна робота (лекції, семінарські заняття), самостійна робота студентів (75 балів); 2) залікова робота (25 балів)</p> <p>Оцінювання залікової роботи. Загальний бал – 50 балів.</p> <p>Залікове завдання передбачає 4 завдання.</p> <p>Перше завдання оцінюється – 10 балів.</p> <p>Друге завдання передбачає попереднє додаткове опрацювання наукової періодики, включає висновки студента; оцінюється - 20 балів.</p> <p>Третє завдання - «визначення понять»; оцінюється – 10 балів.</p> <p>Четверте завдання – оцінюється 10 балів.</p> <p>Водночас, допускається усний захист письмової роботи студента у присутності інших студентів групи.</p> <p>Сумарно, оцінки за практичні заняття і за екзамен складають підсумок балів (в межах 100 балів) з дисципліни «Історія української культури».</p>	

Академічна доброчесність: очікується, що усі без винятку студенти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначається Положенням про запобігання та виявлення плагиату у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

<https://pnu.edu.ua/%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B7%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B1%D1%96%D0%B3%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%B3%D1%96%D0%B0%D1%82%D1%83/>

9. Рекомендована література

1. Абрамович С. Д. Світова та українська культура: Навчальний посібник / Семен Дмитрович Абрамович. – Львів: Світ, 2004. – 344 с.
2. Александрова В. Ф. Мовленнєва культура сучасної молоді / В. Ф. Александрова // Проблеми підготовки сучасного вчителя. - 2013. - № 8(2). - С. 7-11. - Режим доступу: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/6909/1/V_Aleksandrova_UMAN_GI.pdf.
3. Андрусак Т. Товариство імені Шевченка та його роль у розвитку української правової думки (до 140-річчя заснування) / Т. Андрусак // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. Випуск 57. - С. 81–87. - Електронний доступ: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Vlnu_yu_2013_57_13.pdf.
4. Антонюк Г. Косвіти у братських школах України XVI – XVII ст. в контексті західноєвропейського відродження / Г. Антонюк // Педагогіка і психологія професійної освіти № 4. – 2012. // <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/23899/1/25-198-206.pdf>
5. Бондаренко О.В. Українська ментальність в розмаїтті національних ментальних формоутворень й архетипів: історикокультурний аспект / О. В. Бондаренко // Гуманітарний вісник ЗДА. – Вип. 32. – Запоріжжя, 2008. – С. 66 – 78.
6. Василь Стефаник і українська культура: тези. – Івано-Франківськ, 1991. – 90 с. – Електронний доступ: <http://lib.pnu.edu.ua/files/%D0%92%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C%20%D0%A1%D1%82%D0%B5%D1%84%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%96%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0.%20%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.%20%D0%A7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%201.,%201991%20%D1%80..pdf>
7. Висоцький О.Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. — Дніпропетровськ, 2009. – 130 с. // Електронний режим доступу: http://www.dut.edu.ua/uploads/l_671_24484121.pdf.
8. Вишнівський Р. Іван Франко про роль інтелігенції у вихованні української молоді / Р. Вишнівський// Молодь і ринок №5 (112), 2014 С. 40-44. Електронний доступ: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Mir_2014_5_10.pdf.
9. Герчанівська П.Е. Культурологія: термінологічний словник / П. Е. Герчанівська. – К., 2015, - 439 с. // Електронний режим доступу: https://nakkkim.edu.ua/images/vidannya/Monografii/Gerchanivska_Slovnuk_compressed.pdf
10. Гірц Кліфорд. Інтерпретація культур. (Вибрані ессе). – К., 2001. – 542 с.
11. Демків Р. Особливості поширення гуманістичних та ренесансних ідей в українському мистецтві XVII ст./ Р. Демків // “Humanities & Social Sciences 2009” (Hss-2009), 14-16 may 2009, Lviv, Ukraine. – С. 38 – 41.
12. Історія української культури: За загальною редакцією І.Крипякевича. – К. – 2002 (за виданням 1937 р.)// Електронний режим доступу: <http://litopys.org.ua/krypcult/krcult.htm>.

13. Історія української культури: Навчально-методичний посібник з дисципліни / Укл. Петренко І. М., Сарапин В. В. – Полтава, 2012. – 504 с. // Електронний режим доступу: <http://www.culture.puet.edu.ua/files/iuk.pdf>
14. Історія української культури: Підручник / За ред. Павлової О. Ю. - К.: 2013. – 340 с. // Електронний ресурс: http://culonline.com.ua/Books/istorria_ukr_kult_pavlova.pdf.
15. Історія української культури [Текст] : словник термінів і понять / [уклад. С. Побожій]. – Суми, 2014. – 38 с. Електронний режим доступу: <https://studfile.net/preview/5391173/>
16. Каралюс М. Стильові доміанти модерну в українському мистецтві /М. Каралюс // К., 2010. — № 3(31). — С. 64-69. <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/43507/09-Karalius.pdf?sequence=1> .
17. Кардинал Любомир Гузар – моральний авторитет і духовний провідник (до 85-річчя від дня народження та річниці з дня смерті) // Режим доступу: <http://kumlk.kpi.ua/node/1669>
18. Кирийчук А. О. Ідеї виховання милосердя в творах письменників княжих часів / А. О. Кирийчук // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Історичне релігієзнавство». Випуск 10. – С. 106 – 113.
19. Ковальчук Н. Д. Києво-могилянська академія як фортеця духовності та європейської освіти в контексті метаісторії / Н. Д. Ковальчук // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. 2013 – Вип. 3-4. С. 7-12. // [file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/NPO_2013_3-4_3%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/NPO_2013_3-4_3%20(1).pdf)
20. Ковальчук Н., Дрегало О. Софія Київська – святіший паладіум Київської Русі/ Н. Ковальчук, О. Дрегало // http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/10125/2/N_Kovalchuk_O_Drehalo_1000ZDUBKV_IS.pdf .
21. Колодко Арсен. Українська мультиплікація як самобутній вид образотворчого мистецтва / А. Колодко // Режим доступу: <https://nz.lviv.ua/archiv/2014-5/26.pdf>.
22. Комарницький А.С. Давньокиївські традиції культу Діви Марії / Комарницький А.С. // Вісник ХДАДМ: Теорія та історія мистецтв. - № 4-5. - 2014. – С. 50 – 59.
23. Корній Л. П. Пасіонарність особи Миколи Лисенка в умовах заблокованості української національної культури /Л.П. Корній // Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. 2017. № 4 (37). Електронний доступ: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Chasopys_2017_4_4.pdf .
24. Кролич О. І. Генезис української полемічної течії та її значення для формування філософсько-правових концепцій / О. І. Кролич // Науковий вісник Львівської політехніки. – Львів, 2016 . – С. 273 – 281. <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/32969/1/45-273-281.pdf>.
25. Куц В. А. Григорій Сковорода про роль праці у розвитку особистості / В.А.Куц // https://novyn.kpi.ua/2008-3/08_Kuc.pdf .
26. Луцишин Г., Гончарук А. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах / Г. Луцишин Г., А. Гончарук // Humanitarian vision. - 2017. - Vol. 3, Num. 1. - С. 25-30. - Режим доступу: <http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf>
27. Маланюк Т. З. Стиль бароко в сакральній архітектурі Прикарпаття другої половини XVII – 70-X рр. XVIII ст. /Т. З. Маланюк// Карпатський край № 1 (4). – С. 45 – 60. // file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/kkr_2014_1_7.pdf.
28. Микола Зеров: формування української ідентичності // Режим доступу: file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Mandriv_2013_2_11.pdf.
29. Мовчан О.М. Ліквідація неписьменності (лікнеп), кампанії лікнепу в УСРР–УРСР / О.М. Мовчан //Режим доступу: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTE RMS=0&S21STR=Likvidatsiya_nepismennosti .
30. Наївне мистецтво і малярство України: зб. тез доповідей всеукраїнської наук. практ. конф., Київ, 26 грудня 2018 р. – К., 2018. – 42 с. // Режим доступу: http://academia.gov.ua/Conf_2018_NAIV_MIST_T.pdf .

31. Настасюк Ю. С. Сакральні доміанти в поезії Ліни Костенко/ Ю. С. Настасюк // Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В Сухомлинського. Серія: Філологічні науки. – 2013. – Вип. 4.12. – С 161 – 164 //Режим доступу: <http://litzbirnyk.com.ua/wp-content/uploads/2013/12/4-12-35.pdf> .
32. Нікітенко К. Культура і суспільство: конфлікт між тоталітарним і особистим (на прикладі доби сталінізму) / К. Нікітенко // Вісник ЛНАМ. Серія: Культурологія. Вип. 29. 2016 р.. Електронний доступ: https://lnam.edu.ua/files/Academy/nauka/visnyk/pdf_visnyk/29/4.pdf .
33. Огієнко Іван. Історія української літературної мови. – К. – 2001 // Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ohukr/ohu.htm> .
34. Огієнко, Іван. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / Іван Огієнко. – К., 1991. – 272 с.
35. Осадча О. Вплив стилю бароко на хатню ікону України / О. Осадча// <http://artisthelen.com/publications/vplyv-stylyu-baroko-na-hatnyu-ikonu-ukrajiny> .
36. Подольська Є.А., Лихвар В.Д. Іванова К.А. Культурологія: Навч. посібник. – К., 2003. – 288 с.
37. Політична і культурна діяльність шістдесятників // Режим доступу: <https://blogs.korrespondent.net/blog/2340/3456828/> .
38. Попович М. В. Нарис історії культури України / М. В. Попович — К., 1998. — 728с. // Електронний режим доступу: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
39. Середа Оксана. Митрополит Андрей Шептицький — покровитель українського мистецтва: штрихи до портрета // file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/lnnbyivs_2015_7_8.pdf .
40. Сидоренко Н. В. Ідея серця у філософії Г. Сковороди: аспекти тлумачення // Магістеріум. Випуск 23. Історико-філософські студії. – 2006. - С. 49 - 54. - http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14233/Sydorenko_Ideia_sertsia_u_filosofii_N_Skovorody_aspekty_tlumachennia.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
41. Синич Г. Національний розвиток культури у баченні Івана Франка / Г. Синич // Вісник Львів. ун-ту. Серія журналістики. 2006. Вип. 28. С. 68 - 72 . – Електронний доступ: http://old.journ.lnu.edu.ua/publications/visnyk28/V28_P1_6_Synyczycz.pdf
42. Скляренко Г. Українське мистецтво другої половини ХХ століття: регіональні проблеми і загальний контекст (частина перша) / Галина Скляренко // <https://core.ac.uk/download/pdf/38355625.pdf> .
43. Стеблій Ф. Предтечі “Просвіти”/ Ф. Стеблій // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 19/2010. С. 7–19. - Електронний доступ: <http://www.inst-ukr.lviv.ua/files/21/020Steblij.pdf>.
44. Степанюк І В. Хореографічна культура як органічний складник духовного життя особистості / І. В. Степанюк // file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/Nvvnufn_2012_15_38.pdf.
45. Степовик Д. Візантійський стиль і сучасне українське іконне малярство /Д. Степовик // Труды Київської Духовної Академії. - № 16 (188) – 2016. – С. 312 – 329 .
46. Таємнича сила картин Тетяни Яблонської // Режим доступу: <http://slovoprosvity.org/2017/03/02/tajemnycha-syla-kartyn-tetyany-yablonskoji/> .
47. Тарасенко М. Софія Київська - сакральний символ Київської Русі /Марина Тарасенко // <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/12052/1/Tarasenko.pdf> .
48. Українська культура в іменах. Довідник / за ред. О. О. Петутиної. – Харків: НТУ «ХПІ», 2017. – 303 с.
49. Українське малярство другої половини ХІХ століття // Нариси з історії українського мистецтва. - Режим доступу: <http://www.ukrartstory.com.ua/tekst-statti-36/ukrajinske-maljarstvo-drugoji-polovin-xix-st.html> .
50. Хома І. Я. Історія української культури: навч. посібник / І.Я. Хома, А.О. Сова, Ж.В. Мина; за ред. І.Я. Хоми. – Львів, 2012. – 356 с. // Електронний режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/r39.pdf>
51. Чижевський, Дмитро. Культурно-історичні епохи. <http://litopys.org.ua/chyzh/chyb16.htm> .

52. Шишкін В. Конституція, яка випередила час // День: щоденна всеукраїнська газета.
– 2012. Режим електронного доступу: <http://incognita.day.kyiv.ua/konstitucziya-yaka-viperedila-chas.html>